

Gorel je za slovenstvo

Pogovorni večer, posvečen spominu na dr. Janeza Arneža (1923–2012)

Fakulteta za pravo in ekonomijo, ki deluje v okviru Katoliškega inštituta (kot nosilca razvoja katoliške univerze), z novim študijskim letom nadaljuje z nizom dogodkov z naslovom *Ad fontes* (*K izvirom*). Ta pomenljivi naslov je odlično upravičil prvi, tj. novembrski pogovorni večer, saj je bil posvečen spominu na človeka, ki je v našem času opravil komaj verjetno delo pri ohranjanju arhivskih in knjižnih virov, pomembnih za (s)poznavanje slovenske preteklosti, zlasti njenega obsežnega izseljenskega poglavja. V mislih imamo dr. Janeza Arneža (1923–2012), usta-

s pomočjo zaveznških sil takoj po prihodu na Vetrinjsko polje. Zajemajo obdobje treh let (do 1948) in osvetljujejo delo učiteljev in življenje otrok ter odraslih v različnih begunskih taboriščih.

Povezovalno zbirateljstvo

A vrnimo se k prvemu letošnjemu dogodku iz niza *Ad fontes*, pri katerem je bil omenjen tudi ta taboriščni izobraževalni čudež. Osrednji gost pogovorne večera je bil namreč zgodovinar Milan Škrabec; prav po zaslugi dr. Janeza Arneža, svojega dolgoletnega prijatelja, ima v lasti znameniti *Zgodovinski atlas Slovenije* prof. Romana Pavlov-

Neprecenljiv raziskovalni vir

Že ob koncu 50. let prejšnjega stoletja, ko je zasnoval zbirko *Studia slovenica*, se je zavedal pomena ohranjanja tega gradiva, ki je nastajalo v izseljenskih skupnostih ali pa je tja iz domovine prišlo zaradi (politične) emigracije. Na ta način je dr. Arnež za slovenski zgodovinski spomin ohranil številne neprecenljive arhivske zbirke, kot je denimo predvojni arhiv Slovenske ljudske stranke; ko bi ta ne bil ohranjen, bi v narodnem spominu zevala ogromna luknja, saj je bila Slovenska ljudska stranka najpomembnejša predvojna politična stranka na Slovenskem.

Enako velja še za številne druge dokumente. V pogovoru je Milan Škrabec kot anekdotičen primer navedel arhiv liberalnega politika Bogomila Vošnjaka, ki je leta 1959 umrl v ZDA. Po smrti je dr. Arnež navezal stik z njegovo (neslovensko) vdovo in jo – tudi z dobro bombo – njo in buteljko

vina – uspel prepričati, da mu je zapustila dragoceno Vošnjakovo arhivsko zapuščino.

Podobno je dr. Arnežu prek osebnih stikov in pobud uspelo pridobiti in tako pred propadom rešiti še številne druge arhivske vire, ki so shranjeni v zbirki *Studia slovenica* in zdaj delno prek spleta, sicer pa »fizično« v Kranju (po predhodnem dogovoru s Katoliškim inštitutom) dostopni zainteresirani raziskovalni javnosti. Milan Škrabec je prepričan, da bo to dragoceno gradivo v prihodnosti vir za nove raziskave in tudi doktorske disertacije, ki bodo ponudile vpogled v izseljenski del nacionalne zgodovine.

Mož širokih obzorij

Dr. Janez Arnež je bil, če smemo uporabiti ta izraz, katoličan od glave do pete. Njegov svetovni nazor pa ni nikakor vplival na to, da bi se pri zbiranju gradiva omejeval le na krog ljudi in ustanov z enakim prepričanjem. Prav nasprotno. Kot ugotavlja dr. Nik Trontelj, je v zbirki *Studia slovenica* presenetljivo veliko publikacij in gradiva, ki prihajajo iz, pogojno rečeno, »nasprotnega« tabora. To je, kot je potrdil Milan Škrabec, še en dokaz več o Arneževi veličini: bil je mož izredno širokih obzorij, zavedal se je pomena vsakega gradiva in se je zanj trudil, da bi ga ohranil za prihodnost.

Vse to pa je raslo iz Arneževe vere v demokratično in pluralno slovenstvo v domovini že v času, ko je bilo o čem takim mogoče le sanjati. Tudi v tej državi ostaja trajen zgled Slovincem našega časa doma in po svetu.

BOGOMIR ŠTEFANIČ

bogomir.stefanic@druzina.si

DR. NIK TRONTELJ V POGOVORU Z MILANOM ŠKRABCEM / B. Š.

novitelja in vestnega zbiratelja gradiva Slovencev po svetu, zbranega v arhivski zbirki in knjižnici *Studia slovenica*, ki jo je dr. Arnež zaupal in podaril prav Katoliškemu inštitutu.

Projekt digitalizacije

Katoliški inštitut se zaveda velike odgovornosti, ki jo je sprejel s tem neprecenljivim arhivskim in knjižničnim darom, zato ga skuša približati čim širši javnosti. V ta namen od leta 2021 izvaja projekt digitalizacije najbolj zanimivih delov arhivske zbirke, ki je sprva domovala v prostorih Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani, danes pa v prostorih župnije Kranj (njen župnik je dr. Andrej Naglič, med drugim direktor Katoliškega inštituta). Arneževa zbirka, ki ima status kulturnega spomenika in predstavlja več kot pol stoletja sistematičnega zbiranja, obsega 180 osebnih in tematskih fondov v dolžini več kot 260 tekočih metrov, knjižnično gradivo pa ima več kot 50.000 monografij v različnih jezikih, med katerimi jih je dobra polovica takih, ki jih ni mogoče dobiti v nobeni drugi slovenski knjižnici.

V projektu digitalizacije (podpira ga Ministrstvo za kulturo) je bilo doslej za spletno in tako splošno dostopno objavo pripravljenih več izjemno zanimivih fondov. Iz preteklih let omenimo zlasti nekatera besedila dr. Cirila Žebota, v letu 2024 pa so na Katoliškem inštitutu objavljali gradivo, ki je povezano s slovenskim begunskim šolstvom v Avstriji po drugi svetovni vojni. Ti dokumenti iz prve roke predstavljajo delovanje osnovnih šol, ki so jih slovenski begunci organizirali

čiča, ki so ga leta 1948 izdelali v koroškem begunskem taborišču v Špitalu. Milana Škrabca širša javnost sicer pozna predvsem po kartofiliji, zbiranju (slovenskih) razglednic, ki bolj, kot si običajno mislimo, pripovedujejo zgodbe o krajih in ljudeh preteklosti (pri založbi Družina je pred desetimi leti izšla njegova knjiga *Slovenski pozdrav s Koroške: stare razglednice pripovedujejo*, ki prinaša dragocen vpogled v zgodovino, naravne in kulturne znamenitosti, predvsem pa v narodnostno življenje Slovencev na Koroškem).

DR. JANEZ ARNEŽ, USTANOVITELJ ZBIRKE *STUDIA SLOVENICA* / ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

Prav (knjižno) zbirateljstvo je bilo tisto, ki je v 90. letih prejšnjega stoletja povežalo dr. Arneža in Škrabca. V pripovedi, ki jo je moderiral dr. Nik Trontelj s Katoliškega inštituta, so zaživele številne zgodbe njune povezanosti in tako iz prve roke tudi podoba dr. Arneža kot človeka, ki je »gorel za slovenstvo« in to uresničeval predvsem s sistematičnim zbiranjem arhivskega in knjižnega gradiva.